

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А

Бр. 28.

Београдъ 9. Юлія.

1848.

ПОЗДРАВЪ
УТАБОРЕНІМЪ СРЪЛЬИМА.„Иди листу мило добро мов,
Меа' в жао што съ тобовъ немогу!“ —

Пређо доле — воду и брегове
И предстадо отцу отечества,
Па запросив' лѣка народности,
Све законимъ човечества путемъ,
Хтѣдо с' паатрагъ одкудъ дођо вратит',
Казат' роду царево поздравлѣ;
Пакла породъ ал' замке ми сплете —
И негледав' законитость ясну,
Намѣреня м' и дужности другу,
Сирѣу прети наградит' ми труде,
За народность поднешене радо.
Сирти зяло развукло челюсти,
А послало гадног' скоротечу,
Оружаног' плеткомъ безакономъ,
Са налогомъ срубити ми главу,
Ил' каяфи одвети ме сужна;
Да овако незаконимъ путемъ
Суда примимъ — за дѣла закона —
И пристойна човѣчеству свѣта,
Зло за добро, безчестъ за заслуге.

Бы пол' часа — едно магновенѣ,
А мой анђо часа непочася,
Већъ отвори књигу шапутаня,
Па ми одкри адека намѣреня.

Око сузи — а срдащце пишти,
Одъ помисли: да неправда влада —
А да љаво управля са свѣтомъ,
И воюе против' човѣчества.
Око сузи — не одъ подлогъ страха
Већъ одъ тежнѣ претиснуто тужно

За приликомъ бойногъ окршая, —
И одъ желѣ — сѣћи душманина,
Неправедне напит' му се брвце,
Показати шта народность важи.

Подле груди ядногъ несмелце —
Есу двораць потуричногъ страха,
А Србина неродила майка,
Већъ утвора бабске немоћности,
Кои' страшило смртногъ магновени
Замрзава у жилама крвцу.

Србадіо браћо еднокрвна,
Вы силнога Душана потомци —
Ево нама одъ мене поздравлѣ:
Юнакъ мачемъ и десницомъ рукомъ
Раскинућу одъ желѣза замке —
Па оружанъ мачемъ Обилића —
На пресма оклопъ народности —
Прескочићу рѣке и брегове,
Долетићу у средину вашу,
И покушат' мишциу юначку,
На пресма подлог' душманина,
И казат' му шта е законитость.

Иди листу милкомъ роду моме,
Кажи нѣму одъ мене поздравлѣ,
Да се юнакъ живѣ предати нећу
Душманина неправедной камци.
Проклетъ браћо кои — србско неће
За народность да привесе цвѣће —
Дае газит' главу народности,
А юначку непроліе крвцу.
Сложно браћо — та и самъ Богъ хоће —
Да с' укине поганику влада,
И освете вређани олтари —
Да огрѣ и Србиство сунце!
Само сложно — Душана потомци! —

Богъ е съ нами — вразъ су подь нами! —
Побѣда е на праведной страни! —

Божа сила Християнство б рани.
Православни — останите славни! —

X.

АТАМАНЪ.

(Наставакъ.)

Османъ викне: „пѣвайте, ђаури!“ и у тай махъ сви у црвеной горњой халъини, са црвенимъ турбанима на главама и у алватнимъ бѣлимъ хлачама, — ставе се у редъ; садъ удѣсише пѣсму у славу самосаздателя, у мысли: да ага чека само часъ, те и вѣру прими сына Божиѣга; но едѣва зазвони име Христа и дѣве Маріе, кадъ ал' Османъ намргоди чело, изъ очію ватру гнѣва просипаюћи. Устне Християна склопе се, гласи ѣмъ одъ страха изумру у прсима. Ага ѣмъ рече другу пѣсму почети. Мыслећи да е іошъ рано пѣсму вѣроисповѣди Турчину пѣвати, прихватише пѣсму бойну. Османъ е слушао, докле годъ е пѣсма поля одъ Маратона и пролазъ кодъ Термопиле славила, неустрашимо юнаштво Милкіяда, витешко пожертвованѣ краля шпартанскогъ у звѣзде куюћи; а кадъ они започеше: „Света отачбино! света слободо!“ тад' сподби ага пиштоль, натегне, окине, — пуцанъ заечи, тане звиздне и еданъ одъ Християна стропошта се мртавъ на земљу.

Християни постровальиваху се на колѣна и дигоше руке у висину. Яничари потргоше мачеве, вичући: смрът на ђауре! Османъ опали другій пиштоль, и предводитель Яничара паде у крви купаюћи се. Яничари вратише, милость просећи, мачеве у корице, и погнуше главе къ земљи. Нѣмо заповѣди ага лешеве у воду бацити; мртва тѣлеса Яничара и Християнина падну у море, и пливаху као браћа, да ждерљивымъ рибама рана буду, — са животомъ изчезе мржня религіе на религію. Съ крова се крвъ почисти, Османъ поврати и саму дражестну дѣву у животъ, и све буде мирно, спокойно као пре; да е ко изъ далека гледао шта се збыло, бы рекао, и бы се заклео, да е све то у сну, ништ' на яви было.

Зопира е пѣвала рай, седмо небо, пророка и любовъ; прсти нѣни клизаху по жицама харѣе. Као Хурія обчаравала е она обликомъ и гла-

сомъ; ага слушаюћи полако е димъ изъ чибука пуштао; нѣгово се чело разведри, заповѣди свакомъ матрозу и войнику да се іошъ по два филѣана каве даду. Садъ изъ излишја овогъ не заключаваху Яничари на убиство ђаура, али ови сматраху у Зопири анѣла бранителя Грчке, у Осману начинъ чаротворне силе. Ага уздане, удали се са Зопиромъ, два роба и Юда слѣдоваху на мигъ нѣговъ за нѣмъ. Чимъ уѣе у свою собу сѣде ага, одпусти робове и рече за тимъ Зопири: „Християнко, што чуешъ овде, дубоко храни у памети; за едну рѣчь, коя ти се устнама подкраде, одкинуће ти гвожђе главу.“ Она погне главу у знакъ слѣпа послушана, и ага окрену се Юди съ рѣчма: „Псино, кажде и опеть шта си видіо, но колико годъ пута слажешъ, тѣло ће ти се ватромъ жигосати.“ Юда узтрепти одъ страха, очима немирно валяше, и саже се къ земљи колѣнима. „Кунемъ се Херимомъ, Ђховомъ, Месіомъ — кунемъ се страшнымъ судомъ, да ђу свету истину говорити. Видіо самъ стотину чамаца, быо самъ посредедъ нѣи, приміо злата и заклео се да ђу ѣмъ шпїонъ быти; сутрашнѣ ће ноћи као до — у стѣне сераила продрети и ту не предградія, но варошъ саму сагорети и оплѣчкати. Нѣіовъ вођа ние онаѣ младићѣ, когъ е султанъ Амуратъ, господарѣ свѣта, поклона дао, но старчина, кои на брегу кодъ чамаца сѣђаше.“

„А знашъ ли ты за цѣло,“ запыта Османъ, „да се они дано по обали крїю, и да су текъ нођу пловити намѣрни?“

„Сыне великога тигра! дико музулманска юнаштва! то тако извѣстно знамъ, као што знамъ да е данасъ субота.“ — „Садъ торняѣ се невѣрный псу, за истину чека те злато, за лажъ гвожђе.“ Юда се повуче изъ себе, ага остане самъ са своіомъ любезницомъ, уздигне дувакъ — као што зорица сине, сине лице у Зопире, румень прелети млекобѣле образе, очи сіяху као углѣни живи, и мрко боядисаде сведене быше обрве изнадедъ очію. Ага закликне: „Тако ми очію твои, лѣпа Хурію, ни еданъ одъ козака неће смрти умаћи; тридесетъ турски шайкїѣ сѣку ѣмъ путь, нити могу утећи. Крвлю ће платити они собеть у Галати, у сераилу отца мога,“ — и садъ полюби и загрли онъ лѣпу Гркїню. Они дїяху любовъ — любовъ зачинаше ѣмъ животъ. — На крову будни и мирни сѣде Християни и Мухамеданци; жалостно блуди погледъ нѣіовъ по води, ерѣ недирнута виде се два леша на површю, те бацаю свакомъ оно незаслужно на очи, да е-

данъ човѣкъ окрутне ђуди њима као стокомъ управља, а и они имаю руке и мачеве, само ѡймъ нема — волъ и единства.

2.

Звѣзде гасну, зора просіява; дужъ примора анатолскогъ иде хрпа мрачны баркѡй. То су козачки чамци! овај часъ су дошли, еръ ѡшъ цури вода съ чамаца, пѣна се диже у великимъ массама. Козаци проклиню тишину мора, протежу трудне чланке, да кости у зглавци пуцкаю, чучнувши тад' два и два иду на прудове, да одпочину. Они спаваю мирно, еръ брегъ е и одвише далеко, него да бы коньикъ ял' пѣшакъ у чунъ сиѡи могао, а къ сувомъ мѣсту како ће турска лађа? осимъ тога пуцанъ или звиждъ ђулета лако тргне Козака изъ сна. Сада скупе се старѣшине ратне у чамаць Атамана, и посѣдаю уокругъ. Ђошъ е мрачно, едва да распознашъ черте лица. Атаманъ приузе: „Господо и браћо! досадъ све иде како желимо. Паша одъ Оѡакова окаснѡ е ланце повуѡи, и наши чамци прошли су тако мирно, да ние ни псето залаяло; осамъ дана е, како по брегови Азѡе веругамо, ѡшъ насъ людско око спазило ние. Чивутъ, нашъ шпѡунъ, заклео се Талмудомъ, да е Стамболъ безъ заштите, да се тамо за Козаке заборавило. Сутра на вече хоѡемо паметованъ освѣжити, напашѡемо сераилъ, замочиѡемо руке у ризнице султанове; неко време хоѡемо ватру и мачеве штедити, сѣсти после на чамце и очистити одавде брзиномъ орла.“ — На ово приѡтну Солопъ Запорожанинъ: „Я не видимъ више, нег' што се на врху мои пиштоля илити подъ оштрицомъ саблѡ мое находи, ал' све ми се допада да е сигурнѡе Требишунъ или Синопъ оплячкати, него л' на отомаиску резиденцију поѡи.“

Атаманъ предусрѣтне: „Онај, кои не ризика, и не добѡя ништа. Татаръ се удовољава сашымъ грабежомъ, Козаку мора се свѣтъ дивити, да! и кадъ бы къ небу мердевине, и у пакао мѣстве водиле, онъ бы и тамо быо.“ — „Честито, отче Атамане! — Живѡо отаць Атаманъ!“ повичу сви, Солопъ пакъ шкргуташе зубила, поцрвенивши до ушѡу.

Затимъ прѡхвати рѣчь Глебоцкѡй одъ Теретова: „Отче Атамане! кадъ то речешъ, иѡи ѡемо мы на бой, па да бы было противъ пакла чете; али жидска е вѣра — псеѡа вѣра, за новаць служиѡе онъ Исусу и антихристу, за новаць продаѡе едного као другогъ. На рѣчь ѡвоу не можемо се ослонитѡ.“

Атаманъ одговори: „Я самъ му дао злата, жертвовао самъ злато, а за злато учиниѡе Юда свашта; и башъ ако насъ изда, еда ли нема Козакъ саблѡ, да замке, кое намъ онъ сплете, осусти? Данѡмъ починимо, а ноѡу видиѡемо гдѡ горн лампа у сераилу!“ — „Света нека буде воля отца Атамана!“ одговоре сви, и оду у свое чамце одпочивати.

Данъ поче сванѣвати, небо беше облачно. Вѣтаръ е дувао одъ запада, воде површѡ уздрма се, расте, надима се, и таласи почеше врху чамаца шумити. Козаци, кои су веѡъ на ногу были, проклиняху вѣтаръ, еръ ће имати посла съ веслима; они кои спаваху, и не будише се, еръ ѡима су узбркани таласи — полюбци, кое майка чеду на спаваню дае. Тад' угледа еданъ одъ Козака *точку* на мору, коя се тамо амо мицаше; за минутъ скочи съ едного чамца на другѡй и пробуди отца Атамана. Атаманъ отвори очи, метне капу съ перяницомъ на главу, и управи погледъ на назначено мѣсто. Атаманъ и ако е косе сѣде као бѣлый голубъ имао, быо е ѡшъ соколова ока, собомъ е издржао више нег' тридесетъ завованя на води, а быо е съ моремъ тако упознатъ, као съ еломъ и пиѡемъ. Онъ погледа тамо и завикну: „То е турскѡй бродъ! Козаци, на весла!“ Гласъ оде одъ чамца до чамца, и што урланъ вѣтра, шумъ таласа не учини, то учини една едина рѣчь Атаманова. Козаци се узбуде, скоче и лате се весла.

Точка е растла примѣтно, приближивала се Козацима, и веѡъ си могао катарку и ядра, веѡъ си могао црвень турскѡй барякъ разликовати. Атаманъ викве: лѡво и десно къ берегу! — Чамци се разсули у двѡ гомиле, на броду е димъ, силна тутнява едного топа рикне, вода се запенуши на махъ, гди су чамци стаяли и великѡй се таласъ дигне. Чамци люляху се горе доле, и Козаци оштрише ножеве и ятагане о каменъ. Другѡй громъ, треѡий и четвртѡй тресне, и неуставно ечаше пуцанъ една за другомъ. Атаманъ повиче: „Нашъ е бродъ! Невѡштъ ѡѡ е заповѣдникъ. спуштайте катарке на еданъ кругъ, Козаци!“ и катарке се спустише, съ обѡ стране нагрну чамци уокругъ и обѡле бродъ. Турскѡй топъ загрми, ту се и съ пиштольѡ бие и куршуми падаю предъ чамце у воду; само ѡй пѡна узкипилогъ мора дочека. Козаци, као да хоѡе да ѡй надраже, пушкараю кадъ и кадъ. Великѡй оганъ занеми, само пиштольѡ праскаху ѡшъ, и Атаманъ викне: „Юришъ, юришъ на лађу! Не-

маю барута више.“ Тугоноша на знакъ завитли трипутъ коньскимъ репомъ у въздуху, Козаци веслаю юначки, по двое у свакомъ чуну дигоше у высь ятагане, и сви чамци юрише као муња на бродъ. Тридесетъ топова загрме на броду, десетъ чамца се изврну и Козаци пливаю кон мртви са таласи, а кои упиюћи се, да се или брода, или чамца докопаю; бродъ малаксава и брани се. Атаманъ виче: „Юришъ! убійте! сѣците!“ Яничари мачевима забраню приступъ Козакомъ. Руке, главе одлећу. Крвь тече, раниници стено, борци вичу да се ори. Бѣсно бране се Музулмани, бѣсно навалю Козаци на нѣи. Атаманъ виче: „Замномъ!“ и маха мачемъ далеко уокругъ. Ага виче: „Заклинѣмъ се про рокомъ, кои нагне бѣжати, пашѣ одъ мое руке!“ и вѣе крвавымъ ятаганомъ десно и лѣво. Козаци надвладою противнике, и Христіани съ противничке стране моле за животъ: „Мы вѣруемо едногъ Бога съ вама!“ алъ е уво Козаково нѣмо, онъ не чуе молбе, боде ножемъ, сѣче мачемъ. Яничари се протурую до аге, кадъ на еданъ путъ яви се съ распуштеномъ косомъ дѣвойка една, и съ голымъ мачемъ стани се предъ Османа. Убезекнути зауставе се Козаци на часъ. Мусломани нагрну, крвава битка поче се съ нова. Зомира надвлада страшивость пола свога, заборави свога Бога, ерѣ она любѣ Османа — а любавъ е силнѣя одъ вѣре, страха — она се бори мачемъ, закланя драгогъ своимъ прсима, и ага на мачъ дочекуе себи намѣнѣне ударце. Сва обсада турска е смлавлѣна, само нѣи двое стое юшъ на краю крова, окружени сметомъ лешева. Османъ загрли, полюби дѣвојку тако силно, да юй душу истисне. Садъ узме е за косе, мачъ засвѣтли — крвь потече, любавъ смѣшећа глава остане у нѣговой руци — онъ е завитли око себе и баца у море съ рѣчма: „Ни еданъ смртный нѣе кромъ мене устне нѣне додирнуо докле годъ е живила, неће ий ни по смрти додирнути.“ Затимъ устреми се као бѣсанъ на Козаке. Првѣй га Атаманъ дохака сабломъ по глави, ага посрне муцаюћи: „Држѣте злопаке Сайтане, еданъ е пасъ издао друге.“ Юшъ избрбля онъ неколко неразумителны рѣчѣй, а Козаци га изсѣку на комаде. Пошто баце лешеве у воду, оду Козаци плячкати лаћу. Не былаше у нѣой ни сребра ни злата, ни драгоцѣне свиле, мѣсто тога наћу мачеве и одѣла турска. Изъ капетанове

собе извуку два црна роба и одѣ страха дркћућа Юду. Робове баце одма као баволе у воду, а Юду одведу къ Атаману. Атаманъ позна плаћеногъ шпіуна, и дрекне: „Невѣрный псу, шта чинишъ овде?“ а Чивуть кадъ види да му главу не одкинуше, рече заплещући: „Великій, силный, найвећѣй царе! господине Атамане, я саиъ хотимице лаћу амо довео, дѣци господина Атамана, господи Козацима за плѣнъ — кунемъ ти се Талмудомъ, Суромъ, кунемъ се дѣцомъ моіомъ да истину говоримъ.“ Али повикнуше Козаци: „издай, издай! погле' отче Атамане, како насъ турске лаће обколюю!“ Атаманъ заповѣди: „у чамце, Козаци!“ и наложи Глебоцкомъ да Юду казни, а лаћу упали. Козаци докотураю се у чамце. Глебоцкѣй рече найвећу катарку скинути, и заострѣлити е. Юда е плакао и дрктао, любіо е свима руке, обухваћао колѣна и молио: „Я самъ невинъ! я самъ невинъ! смилуйте се, монарси!“ Ништ' не поможе. Као печенѣ на ражанъ натанну га на колаць и подигну у висину. Затимъ оставе Козаци лаћу, упале е одѣ свѣ страна, сѣдну у чамце, те управъ къ Атаману. Лаћа е букнула у пламену. Чивуть трплѣ неизказано, аіао е воде иштући, ватра га згори и тако страда онъ, докъ се попалѣни бокови не срушише, и сву лаћу покопаше.

Козачки чамци зберу се у гомилу; кудъ текъ погледа Атаманъ, све е турска лаћа прекришила; садъ не мари онъ више за Стамболъ, само да му се е овогъ клетогъ положая опростити. Онъ заповѣди веслати къ брегу, алъ у томъ часу искрснуше неброене шалупе — на брегу бы пуно Яничара, спахія и отомански топова. Чамци се отисну опетъ у дубоко море. Атаманъ промысли се на часъ — и тада показуюћи Глебоцкомъ найвећѣй проломъ између две лаће, рече: „Господине полковниче! Вы ћете себи тамо путъ са своимъ чамцима направити, мећутимъ я одо, да се съ неколициномъ наши са шалупама на брегу у бой пустимъ. На ушћу Дѣйпра састаѣемо се, ако Богъ да опетъ.“ Глебоцкѣй и Козаци повичу: „Не, отче Атамане! мы ћемо сви съ тобомъ помрети, мы нећемо никудъ одъ тебе!“ Тада загрми Атаманъ: „Я тако хоћу, и смрћу платиће свакој непослушность свою! смрть чека оногъ, кои бы се вратио, илити у битку пустио.“ Гужни гледаху Козаци пред-а-се, Атаманъ одабере десетъ чамца и пловляше къ брегу. Прочи изостану. Козаци, кои узъ Атамана одоше, бяху весели, нѣово чело ведро.

(Край сѣдусъ.)

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Печатано у Правителствевој Книгопечатниъ у Београду.